

Lapszemle.

A „*Neue kirchliche Zeitschrift*“ utolsó évnegyede, (a 10—12. füzet megint több igen érdekes és értékes cikket hoz.

Mindjárt az első Kolde, erlangeni tanártól minden evangélikus theologust fog érdekelni, amennyiben az ágostai hitvallás első kiadásának kérdésével foglalkozik. Ugyanis néhány év előtt Tschackert göttingeni egyháztörténész az ágostai hitvallás új kiadásában megint előállott azon állítással, hogy egyházunk azon alaphitvallása már 1530. tehát még a birodalmi gyűlés évében jelent meg először. Evvel szemben Kolde kimutatja, hogy az editio princeps az 1531. év április vagy május havában jelent meg az Apológiával együtt — és pedig latinul. A német szöveg néhány héttel később jelent meg. Azután foglalkozik még a szerző a birodalmi gyűlésen átadott latin és német példányok sorsával és meggyőzően kimutatja, hogy az Augustana német példánya a mainzi birodalmi irodából Eck kezébe került és elveszett, míg a latin kéziratot a császár magához vette, kitől a brüsseli levéltárba került. Innen II. Fülöp király Alba herceg által valószínűleg elhozatta magának és megsemmisítette. Végül bebizonyítja még Kolde, hogy ez a kézirat nem volt Melanchthonnak saját kézírása.

Ugyanezen füzetben ír Sellin, bécsi tanár a palaestinai ásatásoknál feltalált korszok fogóin található pecsétjegyekről. Ezek a különös jegyek a gyárosok neveit és lakóhelyét jelölik és így igazolják, hogy a Krónikák könyveinek írója családfái forrásai gyanánt egyes céhek jegyzékeit használta és nem költötte a maga adatait. Még két ó testamentomi tárgyú cikk van e 3 füzetben. Az egyikben Köberle rostocki tanár „*Orientalische Mythologie und biblische Religion*“ cím alatt Wundt útmutatása mellett alaposan vizsgálat alá veszi a mythos fogalmát és aztán vizsgálja, mennyiben lehet annak nyomaival vagy nagyobbterjedelmű példáival az ó szövetségben találkozni. Eredményei nagyon kiábrándítóak. Az ó szövetségi vallás ellentétben áll a mythossal. A teremtés története nem tekinthető babyloni anyag megtisztított átalaktásának, hanem közös emlékek fejlettebb előadásának. Sőt Genesis 1. egyenesen a babyloni teremtéstörténettel ellentétben íródott. A mythologia astralmythológiává való fejlődése Izraelben nem talált talajra, mert hiányzott az alap, az astralrendszerű vallás. Evvel ki van zárva az u. n. panbabylonismus uralma az ó testamentomban, amint a mellett Winckler és Jeremias kardoskodnak. A másik ó testamentomi cikk König tollából való és „*Weissagung und Erfüllung*“—ról szól.

Történeti tárgyú cikk Kolde fentemlített cikkén és egy Thomas Neageorgus reformációkori drámairól szólón kívül Bach-

mann cikke Harlessről, kinek 1906 nov. 21-én volt 100-ik születésnapja. A szerző kellően méltatja nevezett befolyásos theológus és híres egyházi férfiú nagy képességeit és számos érdemeit.

Még csak két rendszeres theol. tárgyú cikket kell említenünk. Az első Walter göttingai magántanár előadása a keresztyénség abszoltságáról és a missióról, melyben kimutatja, hogy a legújabb vallástörténeti theol. iskola azon állításával, melylyel a keresztyénség abszoltságát tagadja, elveszi a missió gyökerét, éltető erejét. A másokban Renner lelkész a keresztyén üdvbizonyosságról ír. A szerző az üdvbizonyosság alapját a Krisztusban és annak megváltó művében látja; de azért ezen bizonyosság nála is tapasztalással és hittel szerzendő, s így nagyjában oda lyukad ki ezen kérdés fejtegetésében, mint némileg Frank és főleg Ihmels. Cikkének éle nem is irányul (csak kis részben) ezek, hanem Gottschick ellen, aki egy cikkében Luthernek a hitbizonyosságra vonatkozó nézeteiről írva (Zeitschrift für Theologie und Kirche 1903.) helyesen megállapítja, hogy az isten üdvigéretébe vetett bizalom, egyrészt a bűnök bocsánatába vetett bizalom (hit), másrészt meg a törvény teljesítésére irányuló indító erő. Gottschick most ezen két mozzanat erős különválasztását helyteleníti Luther teoriájában azt állítva, hogy üdvbizonyosság a bűnök bocsánatába való hit elüljárása nélkül is jöhet létre. A bűn tudatának és bánatának ezen mellőzésével szemben kimutatja a szerző a szent írásból, hogy bűnbánat nélkül nincs igazi üdvbizonyosság. Csak a bűnbánat után nyugodhatik meg a lélek Istenében és élhet új életet a nélkül, hogy a kísértés, a kétely, vagy a szenvedés órái hitbizonyosságát mindjárt halomra döntenék. Még más, a dologhoz tartozó kérdéseket is fejteget a szerző, a melyeket azonban mellőzünk. Elég az ő cikke tartalmának eddigi vázolója is ahhoz, hogy megmutassuk, hogy alapos munkával van cikkében dolgunk.

Mindezek után most is újból csak legmelegebben ajánlhatjuk, különösen most egy új év és vele folyóiratunknak is egy új évfolyama (a 18.) kezdetén a Neue kirchliche Zeitschriftet olvasóinknak az előfizetésre. Megjelenik évi 12 füzetben évi 12 korona (10 márka) árban. Előfizethetni a kiadónál is. A Deichertsche Verlagsbuchhandlung Nachf. Leipzig Königsstr. 25.

Végül még egy dologra hívjuk fel a szives olvasó figyelmét. Az új évvel ugyanezen kiadónál folyóiratunkkal szerves kapcsolatban fog megjelenni egy kritikai folyóirat „Die Theologie der Gegenwart“ cím alatt, mely 4 füzetben ismertetni fogja a theologia terén megjelent újabb műveket s így az olvasót a legújabb theol. irodalom termékei felől tájékoztatni és őt a theol. kutatás magaslatán megtartani igyekszik. Ára a „Neue kirchliche Zeitschrift“ olvasói számára (ha megrendelik, amire azonban nem kötelesek) körülbelül 2.50 márka, mások számára körülbelül 3 márka lesz. Az egyes füzeteket is (melyek a theologia egy-egy

ágát, t. i. az ó- és új-testamentomi, az egyháztörténeti, a rendszeres és a gyakorlati teológiát fogják külön-külön tárgyalni) valamint az egész kötetet is megjelenése után felemelt áron fogják eladni.

Lic. Dr. Daxer György.

Monatschrift für Pastoraltheologie. 1906. Berlin Reuther und Reichhard.

Németországban két jelentékenyebb praktika-theologiai folyóirat volt a múltban. Az egyiknek címe: „Zeitschrift für praktische Theologie“ a másiké „Halte was du hast“ volt. Az előbbi 6 év, az utóbbi 2 év előtt szűnt meg, illetve cserélt gazdát és nevet. Az első most „Monatschrift für kirchliche Praxis“ a második a fenti cím alatt jelenik meg Köstlin és Wurster jól ismert theol. tanerők szerkesztésében. A termelésnek mily nagy gazdagsága! Ott nemcsak a theol. tudományok minden ágának, hanem minden egyes tudományág körében is a különböző irányzatoknak meg vannak külön lapjaik, folyóirataik. Így a praktikus theologia körében is. Az előbb említett folyóirat a modern szélsőbaloldalon álló theol. irányznak, az utóbbi a pozitívnek áll szolgálatában. Tehát versenyző társak, de azért szépen megférnek egymás mellett, mint ennek hasábjaiakon is kifejezést adnak. Mind-egyik hangoztatja, hogy az összes theologiai irányoknak találkozniok kell a közös gyakorlati tevékenység terén akként, hogy egymást ne akadályozzák, hanem kölcsönösen segítsék, ha nem is együttes, de legalább párhuzamos munkásság által.

A kik a német theol. tudományos mozgalmakat figyelemmel kísérik, azok tudják, hogy ott most egy érdekes jelenség észlelhető. A modern irányzatnak u. i. mindig szemére vetették azt, hogy az iskolák és papi muzeumok falain kívül nem keresi az érvényesülést. Nos most ez a szélsőbaloldali irányzat az „ifjak“ kezében nagyon is óhajt érvényesülni. Igyekszik teoriáit népszerűvé tenni a tucatszámra megjelenő „Religionsgeschichtliche Volksbücher“-ek által, a melyek Schiele szerkesztésében jelennek meg a tübingai Mohr cég kiadásában. De érvényesülni óhajt e theol. irány a gyakorlati szolgálat terén, a szószéken, az iskolában, a felolvasó asztalnál, sőt a belmissiói munka körében is. A gyakorlati theologia minden részére éresztetni óhajtja úgy elméleti, mint gyakorlati vonatkozásokban befolyását.

A belmissió terén a modern irány különösen az egyháztól legjobban elidegenedett két osztályra, a munkásosztályra és az értelmiségre óhajt hatni. Ezeknek megtartása, illetve megnyerése az, mit célul tűzött ki maga elé. És helyes dolog is, hogy minden theoria az életben találja meg próbakövét. Hogy maradandó lesz-e az új vallástörténelmi iskola, nem tudom, majd elválik, érvényesülési vágya minden esetre tiszteletre méltó törekvés. Én részemről hosszú életet, maradandó hatásokat nem jósolok neki. Az emberek azért mennek templomba és a közös áhitat egyéb

helyeire, hogy prófétát lássanak, halljanak és ha látnak a helyett „gyenge ruhákba öltözött“ emberi teoriákon nyugvó keresztyéniséget, hátat fordítanak ennek. A kik pedig egyszerűen csak „gyenge ruhákba“ öltözött „életelveket“ akarnak hallani, azoknak semmiféle, sem jobb, sem közép, sem baloldali theologia nem kell.

A *Monatschrift für prakt. Theologie* című folyóirat méltán hordja címtábláján e feliratot: „für die Vertiefung des gesammten pfarramtlichen Wirkens“. Valóban ezt a célt szolgálja, eszméket evangéliumi alapon nyugvó elveket ad a szolgálat minden munkájának mélyítése céljából. Hiszen a két szerkesztő neve is elég garancia, hogy a célnak becsületesen és eredményesen megfelel. Köstlin épen a lelkek gondozásáról, Wurster pedig a gyakorlati theol. legujabb hajtásáról, a belmisszióról irt „standard“ munkát. A folyóirat első cikkei rendszeren a szerkesztők tollából származó szép pasztorális theologiai meditációk a lelkészek számára, prédikációk alkalmas, szép, többnyire páli textusok alapján az egyházi szolgák buzdítására, szeretetük, buzgalmuk mélyítésére.

Ezen elmélkedések után minden számban egy hosszabb tanulmány következik a szolgálat valamely ágáról. Csak a zebek címeinek felsorolására szorítkozom most e helyen. *Theoria és praxis* Bassermantól, a hírneves homilétától. *Mit tanulhatunk az evang. mozgalmaktól? A dogmatikai rendszer és a prédikáció.* Traubtól. *Az iskolai vallásoktatás* Lic. dr. Jägertől. *Az ethika és kapitalizmus. Az ev. idealizmus küzdelmei. A falusi prédikáció* Jöhntől. *Prédikálásunk a Krisztusról* Häringtől, a híres dogmatikus-tól. Ezeket az alapvető cikkeket gyakorlatiasabb irányúak követik egy-egy különleges viszonyról vagy szolgálatról. Ilyenek ez évfolyamban: *Az egyház és a női mozgalmak.* Geroktól, *Jó és rossz bibliai előadások.* Wurstertől. *A falusi lelkész martyriuma*, a mely cikk lefordítva találó jellemzése lenne a mi falusi lelkészeink vértanúságának“ is és hű jellemzése ama gyakran hiábavaló küzdelmeknek, a melyeket legtöbbször egymagában állva kell végig harcolnia az evangéliumért. *As ifjúság gondozásáról* Gerok Gusztávtól. *Képek az egyház szociális munkaköréből. Az apologetika hatásai és veszedelmei a szószéken* stb. Vannak minden füzetben részletes beható könyvismertetések, valamint ismertetések a Németországban annyira megerősödött „Gemeinschaftsbewegung“-ról és a belmissziói munka különböző ágairól.

Ezekon kívül prédikációk, prédikáció vázlatok, eredetiek és fordítottak vannak minden füzetben. Egyik számban találunk egy érdekes reliquiát a hírneves tübingai Baurtól, egy hosszú esketési beszédet fia esketése alkalmával. Végül az életből elletett találó aforismák zárják be az eszmékben és gyakorlati útmutatásokban gazdag füzetek tartalmát. A jövő évre is gazdag és érdekes programot ígérnek a tudós szerkesztők.

Pap J.